

BESLUT

Datum
2025-06-18

Dnr
9204-2024

Sid
1 (5)

Chefsjustitieombudsmannen
Erik Nymansson

Anmälan mot Kriminalvården, häktet Högsbo, om olämplig placering av intagna på gemensamhetsavdelning

Anmälan

I en anmälan till JO förde AA, genom ombudet advokaten BB, fram klagomål mot Kriminalvården, häktet Högsbo, enligt bl.a. följande.

Efter en avslutad huvudförhandling placerades AA på gemensamhetsavdelning i häktet Högsbo. På samma avdelning fanns CC, som var målsägande i det mål som AA var tilltalad i. AA blev misshandlad av CC och skadades. CC har nu åtalats för händelsen. AA anser att Kriminalvården har brustit allvarligt när de placerade honom tillsammans med CC

Till anmälan bifogade AA utdrag ur kriminalvårdsregistret och stämningsansökan med åtal mot CC beträffande misshandel.

Utredning

JO begärde att Kriminalvården skulle yttra sig över anmälan samt besvara följande frågor. Vad kände myndigheten till beträffande partsställningen i det mål där AA var tilltalad och det som beskrivs i anmälan? Vilka överväganden gjordes med anledning av detta vid beslutet att placera AA på den aktuella gemensamhetsavdelningen? Om myndigheten saknade kännedom om ovanstående, borde den ha haft det? Vilka åtgärder vidtog myndigheten efter den i anmälan beskrivna händelsen?

I remissvaret anförde Kriminalvården, genom regionchefen för region Väst, bl.a. följande.

Bakgrund och utredning

Uppgifter om sakförhållandena har hämtats in från häktessamordningen i region väst samt häktet Högsbo. Berörda befattningshavare har getts möjlighet att lämna synpunkter. Av utredningen framgår i huvudsak följande.

Häktessamordningen i region väst ansvarar för placering av klienter vid samtliga häkten i regionen. Undantag för sådan placering på häktesplats är de placeringar som görs av vakthavande befäl vid respektive verksamhetsställe vid de tidpunkter som häktessamordningen inte är i tjänst.

Häktessamordningens metod för placering bygger i hög grad på samarbete och kontinuerlig dialog med häkten i regionen. För detta finns ett delat dokument med de verksamhetsställen som klienter placeras vid, där förslag till andra verksamhetsställen noteras för mottagande verksamhetsställe att ta del av information om klienten innan flytt. Mottagande verksamhetsställe ansvarar för vilken avdelning klienten placeras på. Har häktessamordningen kännedom om någon speciell omständighet gällande klienten, såsom exempelvis målsägande, skrivs detta upp i dokumentet. Mottagande verksamhet och häktessamordningen kommer överens om datum för placering.

I aktuellt fall har häktessamordningen transportanmält AA till gemensamhetsplats på häktet Högsbo. AA ankom till häktet Högsbo den 6 oktober 2023 och har enligt kriminalvårdsregistret (KVR) skrivits in på häktet Högsbo kl.14:36. Vid den tidpunkten fanns inte CC inskriven.

CC har enligt KVR skrivits in på häktet Högsbo samma dag som AA, men ankom kl.18:34. Inskrivningen har genomförts av vakthavande befäl på häktet Högsbo. CC har inte någon transport inlagd utan har sannolikt blivit införpassad av polis eller ankommit som egen inställelse.

Den 10 oktober blev AA attackerad av CC. Misshandeln avbröts omgående av närvarande personal. Det framgår av dokumentationen att AA efter misshandeln uppgett i samtal med Kriminalvården att han och CC dagen innan misshandeln inträffade identifierat varandra samt haft en diskussion om den dom där CC är upptagen som målsägande. Det finns ingen dokumentation eller andra utsagor som tyder på att personal haft kännedom om detta förhållande.

Rättslig reglering

Av 1 kap. 4 § häkteslagen framgår att varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

Av 26 § häktesförordningen framgår följande. Undersökningsledaren eller åklagaren ska hålla den myndighet som ansvarar för förvaringslokalen underrättad om förhållanden som har betydelse från säkerhetssynpunkt för behandlingen av den som är intagen på grund av misstanke om brott.

Kriminalvårdens bedömning

Fråga 1

Vad kände myndigheten till beträffande partsställningen i det mål där AA var tilltalad och det som beskrivs i anmälan? AA hade vid tidpunkten för placering vid häktet Högsbo inte fått sin dom, denna inkom först den 17 oktober 2023. Vid kontroll i MR/BR fanns inga personuppgifter om målsägande. Information om aktuell målsägande har i detta fall varit okänd för Kriminalvården.

Fråga 2

Vilka överväganden gjordes med anledning av detta vid beslutet om att placera AA på den aktuella gemensamhetsavdelningen? Häktessamordningen har bedömt AA som så kallad ”normalklient” och han har därmed varit aktuell för placering i gemensamhet, i detta fall på häktet Högsbo.

Fråga 3

Om myndigheten saknade kännedom om ovanstående, borde den ha haft det? Kriminalvården saknade kännedom om klienternas relation. Varken AA eller CC var aktuella hos underrättelseorganisationen vid tidpunkten. Huruvida det varit möjligt för Kriminalvårdens personal att ta reda på uppgiften om deras relation till varandra kan variera, men bedömning är att informationen inte varit lättillgänglig för den som haft i uppgift att placera klienten. Kriminalvården har inget fungerande systemstöd för att med säkerhet kunna vidta åtgärder vid placering så att målsägande och gärningsperson inte placeras på samma verksamhetsställe eller avdelning.

Hade häktessamordningen haft kännedom om klienternas relation hade de inte placerats på samma avdelning, alternativt inte ens på samma häkte.

Fråga 4

Vilka åtgärder vidtog myndigheten efter den i anmälan beskrivna händelsen?

Misshandeln avbröts omgående av närvarande personal och AA togs omhand av häktet Högsbos sjukvård, som också dokumenterade AA:s skador. De inblandade klienterna placerades i avskildhet. Polisanmälan upprättades, händelsen dokumenterades i KVR och incidentrapportering (ISAP) upprättades. Samtal hölls med AA och CC. Efter händelsen flyttades AA till häktet Göteborg där han placerades i gemensamhet. Han har därefter avgått till anstalt. CC flyttades till häktet Göteborg där han placerades på säkerhetsavdelningen. Han flyttas sedermera till en gemensamhetsavdelning, för att därefter flyttas till annat häkte i väntan på placering på anstalt.

Eftersom det inte funnits en för Kriminalvården känd målsägande vid tidpunkten för placering av AA på häktet Högsbo, samt då placering skett genom ordinarie placeringsförfarande och med följsamhet till de placeringskriterier som bedöms relevanta finns det inga uppgifter som indikerar att någon varit försumlig i sin tjänsteutövning. Mot denna bakgrund har frågan om anmälan till PAN inte aktualiserats.

AA kommenterade, genom ombud, remissvaret och uppgav bl.a. att han åtalades den 14 september 2023 och att det i åtalet framgick uppgifter om att CC var målsägande.

Rättsliga utgångspunkter

Kriminalvården har redogjort för viss relevant rättslig reglering. Jag vill tillägga följande.

Av 1 kap. 5 § häkteslagen (2010:611) framgår att verkställigheten ska utformas så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas.

Av 27 § häktesförordningen (2010:2011) framgår att om en intagen avtjänar straff för ett brott som har riktats mot någons liv, hälsa, frihet eller frid, ska målsäganden tillfrågas om han eller hon vill bli underrättad om

1. den intagne vistas utanför förvaringslokalen utan bevakning,
2. den intagne frigges,
3. den intagne rymmer eller fritas,
4. den intagne uteblir efter en vistelse utanför förvaringslokalen, eller
5. den intagne överförs till en annan stat för verkställighet av straffet där.

Av 2 § förordningen (2023:797) med instruktion för Kriminalvården framgår att myndighetens verksamhet ska bedrivas på ett säkert, humant och effektivt sätt.

Av betydelse i sammanhanget är även artikel 2 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna, Europakonventionen, där det bl.a. föreskrivs att envars rätt till livet ska skyddas genom lag. Artikeln anses medföra att staten har ett särskilt ansvar för tillsyn av dem som befinner sig i fängelse eller häkte eller som på annat sätt är berövade friheten. Europadomstolen har fastslagit att staten har en skyldighet när det gäller frihetsberövade personer att vidta ändamålsenliga åtgärder för att skydda

liv (se Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, JUNO version 6 2023, s. 78).

Bedömning

Jag vill inledningsvis framhålla att jag ser mycket allvarligt på uppkomsten av situationer där intagna utsätts för hot eller våld från medintagna. I Kriminalvårdens uppdrag ingår att upprätthålla ordningen och säkerheten samt därigenom att skydda intagna från våld och hot. Det förutsätter bl.a. att intagna placeras på ett sätt som gör att myndigheten undviker olämpliga klientkonstellationer och att Kriminalvården gör bedömningar av de intagna utifrån kända risker och behov. Det är allvarligt att AA placerades på gemensamhetsavdelning i häktet Högsbo tillsammans med CC som var målsägande i förhållande till honom. Utgångspunkten är att en sådan placering är olämplig och bör undvikas.

Kriminalvården har förklarat att myndigheten saknade kännedom om AA:s relation till CC när de båda placerades på samma gemensamhetsavdelning. Vid tiden för placeringen hade domen där CC var målsägande ännu inte meddelats. Kriminalvården har uppgett att det vid kontroll av misstanke- och brottsregister avseende AA inte fanns några uppgifter om målsägande. Det skulle alltså ha krävts att ytterligare åtgärder vidtogs för att Kriminalvården skulle ha kunnat få kännedom om vem som var målsägande. Kriminalvården har i vissa situationer en skyldighet att kontakta en målsägande för att tillfråga denne om så kallad målsägandeunderrättelse. Denna skyldighet inträder dock först när en intagen påbörjar verkställighet av domen (se 27 § häktesförordningen). Det har inte genom utredningen framkommit att det funnits indikationer på att målsäganden i åtalet mot AA befann sig inom Kriminalvården och att en särskild kontroll av den anledningen var påkallad. Mot bakgrund av vad som kommit fram genom utredningen finner jag inte tillräckliga skäl att rikta någon kritik mot Kriminalvården.

Jag vill dock i detta sammanhang framhålla vikten av att Kriminalvården kontinuerligt utvecklar sina riskbedömningar i fråga om placeringar. Kriminalvården undergår för närvarande en kapacitetsutökning och antalet intagna ökar. Av Kriminalvårdens årsredovisning framgår att dessa förhållanden haft en stark negativ påverkan på säkerheten i alla verksamhetsgrenar samt att rapporteringen av våld mellan intagna ökade under 2024 (se Kriminalvården, Årsredovisning 2024, s. 75 och 78). Det ökade antalet intagna i kriminalvård ställer högre krav på myndigheten att utveckla rutiner för att undvika olämpliga klientkonstellationer. Jag vill därför understryka vikten av att Kriminalvården arbetar aktivt med frågan för att verksamheten ska kunna bedrivas på ett säkert sätt.

Ärendet avslutas.

Beslutet har fattats av chefsJO Erik Nymansson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Alice Haglöf har föredragit ärendet och tf. byråchefen Jörgen Buhre har deltagit i beredningen.